

ЧИННІ ОСВІТНЬО-НОРМАТИВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА СТАРШОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. В сучасних умовах в навчанні іноземних мов відбувається зміщення акцентів з розвитку виключно комунікативних умінь на формування готовності до ведення діалогу культур. Вивчення будь-якої нової для людини мови має бути спрямоване на розвиток здібностей, що дозволяють особистості реалізувати себе в умовах міжкультурної комунікації. Цю здатність називають лінгвосоціокультурною компетентністю. Її формування здійснюється у взаємозв'язку освоєння іношомовного коду та розвитку культурного досвіду людини.

Аналіз опрацьованих та використаних досліджень. Лінгвосоціокультурна компетентність неодноразово ставала об'єктом наукових досліджень українських та зарубіжних лінгводидактів. Серед останніх досліджень можна згадати праці С. Ніколаєвої, М. Нацюк, В. Краснопольського, Л. Тишакової та ін. Аналіз їхніх праць засвідчує, що попри відсутність єдиного підходу в методиці до формування лінгвосоціокультурної компетентності, науковці пропонують новітні методи та засоби формування цієї компетентності, визначають принципи її засвоєння учнями тощо. Це свідчить про актуальність вказаної проблеми і потребу нових досліджень у цьому напрямку, зокрема з акцентом на конкретній віковій групі учнів, як-от старшокласники.

Виклад основного матеріалу. Вимоги до формування іношомовної лінгвосоціокультурної компетентності відображені в чинних освітньо-нормативних вимогах: Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, Державному стандарті якості освіти та шкільних Програмах з іноземної мови.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти не лише описують рівні оволодіння мовленням, а й включають «культурний контекст, у якому існує мова» [2: 14]. Відповідно до Рекомендацій, головною метою навчання мови в межах соціокультурного підходу є сприяння розвитку цілісної особистості того, хто вивчає мову, та його самоусвідомленню шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами.

У документі виокремлено соціолінгвістичні компетентності, які стосуються соціокультурних умов використання мови. Соціолінгвістичний компонент, завдяки чутливості до соціальних умовностей (правил ввічливості, норм, що регулюють відносини між поколіннями, статями, класами та соціальними групами, мовної кодифікації деяких базових

ритуалів у житті суспільства), пронизує весь процес спілкування між представниками суспільства різних культур, навіть якщо його учасники часто не відчують цей вплив, не усвідомлюють його [2: 31].

В Загальноєвропейських рекомендаціях виділено такі різновиди міжкультурних вмій та навичок:

- здатність привести до спільного знаменника рідну й іноземну культури;
- культурну чутливість і здатність визначити й використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур;
- здатність виконувати роль культурного посередника між рідною культурою та іноземною, успішно долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації;
- здатність долати стереотипи у стосунках» [2: 157].

Цікаво, що документом визначено таке поняття як «міжкультурна свідомість», в основі якої лежать знання, усвідомлення та розуміння зв'язків (подібних і відмінних рис) між «світом походження» і «світом спільноти, мову якої вивчаєш» [2: 156]. Вважаємо, що це поняття точно відображає соціокультурну мету шкільного вивчення іноземної мови.

Державний стандарт якості освіти опирається на вимоги Загальноєвропейських рекомендацій і підкреслює, що наскрізними змістовими лініями мовного компонента є мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна. При цьому соціокультурна лінія сприяє формуванню соціокультурної компетентності через засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, які регулюють соціально-комунікативні стосунки між статями, поколіннями, націями, сприяють естетичному та морально-етичному розвитку вихованців [1].

В документі введено поняття загальнокультурної компетентності, яке потрактовано як «здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності» [1]. Також у Державному стандарті визначено напрямки роботи та результати за соціокультурною лінією, які передбачають уміння «виконувати комунікативні функції, застосовуючи мовленнєві зразки відповідно до лінгвокраїнознавчих і соціокультурних вимог, прийнятих у країні, мова якої вивчається, знати і застосовувати основні правила етикету країни, мова якої вивчається, усвідомлювати і толерантно ставитися до традицій, звичаїв, цінностей та ідеалів, характерних для народу, мова якого вивчається» [1].

Програма з іноземної мови повинна відповідати вимогам розглянутих вище документів, а отже сповна реалізовувати лінгвосоціокультурний компонент навчання мови. Так, у Програмі для 10-11 класів зазначено, що «зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на основі взаємопов'язаного оволодіння іноземною мовою і *культурою народу*, що нею спілкується» [4: 4].

Серед освітніх функцій іноземної мови виділено «оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни виучуваної мови; залучення учнів до діалогу культур (рідної та іншомовної)» [5, с. 4], а серед виховних – «формування в учнів позитивного ставлення до іноземної мови як засобу спілкування, поваги до народу, носія цієї мови, толерантного ставлення до його культури, звичаїв і способу життя» [4: 5].

У Програмі, щоправда, не виділено лінгвосоціокультурної компетентності, натомість виділено «обізнаність та самовираження у сфері культури», яка передбачає такі вміння: «висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання і судження щодо творів мистецтва; порівнювати та оцінювати мистецькі твори та культурні традиції різних народів» і ставлення: «усвідомлення цінності культури для людини і суспільства; повага до багатства і розмаїття культур» [4: 7].

Висновки. Отже, формування лінгвосоціокультурної компетентності є важливою складовою шкільного вивчення іноземної мови, що задекларовано в усіх чинних освітньо-нормативних документах: Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, Державному стандарті якості освіти та шкільних Програмах з іноземної мови. Щоправда, кожен з документів по-своєму називає досліджувану компетентність – соціолінгвістична, соціокультурна/загальнокультурна та компетентність в обізнаності та самовираженні у сфері культури. Все ж, кожна з названих компетентностей передбачає одне і те ж – оволодіння не просто лінгвістичними та комунікативними вміннями, а культурним компонентом країни, мова якої вивчається. Отже, узагальнено її можна називати лінгвосоціокультурна компетентність.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#Text> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. URL: http://www.khotiv-nvk.edukit.kiev.ua/Files/downloads/zagalnoyevrop_rekom.pdf (дата звернення: 01.11.2022).
3. Краснопольський В. Е., Тишакова Л. Т. Формування лінгвосоціокультурної компетенції під час вивчення іноземної мови з використанням вебтехнологій. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2020. Т. 2. № Вип. 13. С. 100–104.
4. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 01.11.2022).

5. Нацюк М. Б. Психологічні передумови формування лінгвосоціокультурної компетентності у майбутніх учителів іноземної мови в процесі читання художньої літератури. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. № 67. С. 151–156.

О. Ю. Бойко

Запорізький національний університет

Науковий керівник:

д. п. н., проф. Пахомова Т. О.

ВІРТУАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД СПІЛКУВАННЯ

Рівень життя населення, економічний стан та роль країни у світовій спільноті прямо пропорційно рівню технологічного розвитку країни. В той же час, вміння використовувати сучасні технології залежить від теоретико-прикладних знань кожного громадянина. Сьогодні всесвітня павутина є одним з найбільш важливих факторів в розвитку суспільства, що здійснює вирішальний вплив на всі сфери життя суспільства, в тому числі і на освітню, що у свою чергу призводить до оновлення вимог до навчання, засобів, ресурсів та методів викладання. Інтернет надав сучасному світу колосальні можливості підвищення інтелектуального потенціалу кожної людини, але в той же час, етичні норми спілкування стають біднішими під впливом інтернету. Вивчення інтернет комунікації в різних її аспектах сприятиме розумінню особливостей сучасної проблеми віртуалізації суспільства та її наслідки.

В науковій літературі найбільш розповсюдженими є роботи про вплив інтернету на соціально-політичну, економічну та психоемоційну сфери життя людини. Низку досліджень присвячено класифікації форм і видів віртуальної комунікації, а також теоретико-комунікативному, лінгвістичному, соціологічному, риторико-композиційному, медичному та філософському аспектам онлайн комунікації. Кожен з аспектів віртуальної комунікації досліджується з боку, притаманному названим галузями наук. Найменш вивченим аспектом віртуальної комунікації є педагогічний. Окрему сферу наукових праць представляє використання ІКТ для навчання, але віртуальна комунікація все ще залишається поза межами цих досліджень.

Віртуальна комунікація – це особлива форма комунікації, при якій комуніканти спілкуються між собою на певній відстані за допомогою електронних сторінок чи певних програм. Синтез лінгвістичного, культурологічного та соціетального підходів при дослідженні інтернет повідомлень дозволяє стверджувати, що віртуальна комунікація – це унікальне лінгвокультурологічне явище, що дає можливість оцінити мову індивіда, що в свою чергу відображає культурні зміни у соціумі, в житті окремої людини та виявляє його життєві орієнтири. Головною особливістю